

บทที่ 10

เศรษฐกิจระหว่างประเทศ การค้าและการเงินระหว่างประเทศ

1. เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจระหว่างประเทศ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ประกอบด้วย การค้า การเงิน และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ

2. การค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศ เป็นการนำสินค้าและบริการ ไปแลกเปลี่ยนกับอีกประเทศหนึ่ง เนื่องจาก3 ความแตกต่างกันทางทรัพยากรและความสามารถในการผลิต

2.1 การค้าระหว่างประเทศ หมายถึง การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างประเทศ หนึ่งกับอีกประเทศหนึ่ง การค้าระหว่างประเทศมีลักษณะคล้ายกับการค้าทั่วไป คือต้องประกอบด้วย ผู้ซื้อ และผู้ขาย โดยผู้ซื้อเป็นผู้ติดต่อนำสินค้าหรือบริการเข้าประเทศ ส่วนผู้ขายเป็นผู้ติดต่อส่งสินค้าและ บริการออกนอกประเทศ ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การซื้อขายแลกเปลี่ยนนี้ออก กระทำโดยรัฐบาลหรือเอกชนก็ได้

2.2 ความสำคัญการค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศ เป็นการเคลื่อนย้ายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการตลอดจนเงินทุนและ บริการต่าง ๆ ระหว่างประเทศ โดยมีเงินตราหรือสินค้าต่อสินค้าเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน การค้านี้ มีความสำคัญและมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพราะก่อให้เกิดรายได้ การมีงานทำ การ กินคืออยู่ดีของประชาชน และการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศด้วยเหตุนี้ธุรกิจการค้าระหว่าง ประเทศจึงมีความสำคัญดังนี้

1. จะทำให้แต่ละประเทศผลิตสินค้าที่ตนเองมีความถนัดมีต้นทุนต่ำหรือมีความเชี่ยวชาญมาก ที่สุด มีผลทำให้การผลิตสินค้านั้นมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายที่มิอยู่จำกัดให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด

2. จะช่วยให้ประชากรทั่วโลกมีสินค้าบริโภคได้หลากหลาย ทั้งที่ผลิตในประเทศและไม่สามารถ ผลิตเองได้ ทั้งยังได้รับความพอใจและมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นกว่าที่ผลิตสินค้าบริโภคเองใน สภาพดั้งเดิม

3. จะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ เพื่อจะกระจายไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเมืองของประเทศ

4. เป็นที่มาของรายได้ทั้งภาครัฐและเอกชน เมื่อมีการค้าเกิดขึ้นก็จะทำให้ประชาชนมีงานทำมี รายได้ การออมก็จะตามมา ส่วนทางรัฐบาลก็จะมีรายได้จากการเก็บภาษีอากร และนำเงินส่วนนี้ไปพัฒนา ความเจริญก้าวหน้าด้านต่าง ๆ ต่อไป

5. เป็นที่มาของการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ รวมถึงแนวโน้มในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญด้านต่าง ๆ ด้วย

6. จะก่อให้เกิดการขยายตัวด้านการตลาดและอุตสาหกรรมของประเทศนั้น ๆ ซึ่งจะมีผลให้เพิ่มปริมาณการผลิตและการบริโภคทั่วโลก พร้อมเป็นการแสวงหาแหล่งทรัพยากรหรือเปิดตลาดทรัพยากรขึ้น

7. เมื่อเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศขยายตัว ประเทศต่าง ๆ จะมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้นธุรกิจการค้าระหว่างประเทศขยายตัว แต่ละประเทศสามารถผลิตสินค้าส่งออกได้มากขึ้น

8. ก่อให้เกิดความร่วมมือทางธุรกิจการค้าระหว่าง ในสังคมโลกที่มีการพัฒนาความเจริญมากขึ้น ทุกขณะนี้ ก่อให้เกิดการขยายตัวด้านการค้า มีการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น เกิดความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศในแต่ละภูมิภาค เกิดการรวมกลุ่มกันทางธุรกิจ มีการเปิดการค้าเสรีในกลุ่มประเทศสมาชิก ทำให้ธุรกิจการค้าดำเนินไปด้วยอิสระและขยายตัวได้มากขึ้น

2.3 สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ

1. ความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของประเทศต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันในเรื่องสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ จึงผลิตสินค้าได้แตกต่างกันไป ประเทศใดชนิดมีทรัพยากรหลากหลายชนิด ในปริมาณมากพอที่สนองความต้องการของประชาชนในประเทศของตน รวมทั้งสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมก็จะได้เปรียบในการผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อจุนเจือประชาชนได้มาก หากมีเหลือพอก็จะนำไปแลกเปลี่ยนหรือขายให้กับประเทศอื่น

2. ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของประชาชน การที่ประเทศต่าง ๆ มีลักษณะของสังคม วัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อความเชี่ยวชาญ ความสามารถเฉพาะด้านในการผลิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมของประชาชนแต่ละประเทศ ดังนั้นสินค้าที่มีชื่อเสียงของคนในประเทศที่มีความสามารถในการผลิต ผลออกมาจึงมีคุณค่าสำหรับภูมิภาคอื่น ๆ ที่ความสามารถในการผลิตและแข่งขันด้อยกว่า

3. ความสะดวกในด้านการคมนาคมขนส่ง ในอดีตการคมนาคมขนส่งระหว่างกันในทุก ๆ รูปแบบมีความลำบาก ลำช้า ทำให้ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจำกัดอยู่ในวงแคบ ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร การคมนาคมขนส่งทุกรูปแบบมีความทันสมัย การติดต่อธุรกิจเป็นไปอย่างกว้างขวาง สะดวกรวดเร็ว ทำให้การค้าระหว่างประเทศขยายตัวไปทั่วโลก และกลายเป็นสิ่งที่ทำได้ตลอดเวลาเท่าที่ต้องการ

4. ความต้องการสินค้าและบริการของประชาชน หากประชาชนในประเทศใดมีอัตราการเพิ่มสูง มีจำนวนประชากรมาก ความต้องการสินค้าและบริการก็มีมากขึ้น กำลังในการผลิตของประเทศอาจจะไม่เพียงพอับความต้องการ จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศเข้ามาสนองความต้องการให้เพียงพอ โดยเฉพาะสินค้าและบริการที่ประเทศของตนไม่สามารถผลิตได้ ในทาง

เดียวกันประเทศนั้นก็จะต้องผลิตสินค้าของตนเองให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้พอเพียงกับการบริโภคภายในประเทศของตนด้วยนโยบายการค้าระหว่างประเทศ

2.4 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ หมายถึง นโยบายของประเทศใดประเทศหนึ่งที่น่าไปใช้ในการนำสินค้าเข้าหรือส่งสินค้าออก โดยแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. นโยบายการค้าเสรี เป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้มีการส่งออกและนำเข้าสินค้าจากประเทศใดประเทศหนึ่งเข้าสู่ประเทศหนึ่งโดยไม่มีกีดกัน อันมีเงื่อนไขดังนี้

- ทุกประเทศเลือกผลิตสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพในการผลิตสูง
- ไม่เก็บภาษีหรือเก็บน้อย แต่ไม่ก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบด้านการค้า
- ไม่มีสิทธิพิเศษหรือข้อจำกัดด้านการค้ากับประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะ

ปัจจุบันแม้จะไม่มีประเทศใดใช้นโยบายการค้าเสรีอย่างแท้จริง เพราะปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมืองแตกต่างกัน แต่เมื่อโลกมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ จึงเริ่มมีการกำหนดนโยบายการค้าเสรีขึ้นระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกต่าง ๆ

2. นโยบายคุ้มกัน เป็นนโยบายที่จำกัดการนำเข้าสินค้าเข้ามาแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตในประเทศเพื่อคุ้มครองธุรกิจการผลิตภายในให้ดำเนินการได้ต่อไป เป็นการป้องกันการครอบครองตลาด และเพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้า วิธีการคุ้มกันด้านการค้ามีดังนี้

- การตั้งกำแพงภาษี คือเก็บภาษีจากการนำเข้าสินค้าที่ต้องการกีดกันในอัตราสูงกว่าปกติ
- ควบคุมปริมาณสินค้านำเข้าและส่งออก โดยมีการกำหนดปริมาณการนำเข้า
- สินค้าเข้าและส่งออกไว้เพื่อเป็นการสงวนเงินตราต่างประเทศ เป็นการแก้ไข ปัญหาการขาดดุลการค้า

ให้การอุดหนุนธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ เพื่อคุ้มครองการผลิตภายในและส่งเสริมการส่งสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศ

2.5 กิจกรรมของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ

การดำเนินธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ โดยทั่วไปทุกประเทศจะมีกิจกรรมดำเนินการอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ธุรกิจการส่งออก คือ การที่ผู้ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่อยู่ในประเทศส่งสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เพื่อเป็นการนำรายได้เข้าประเทศ

2. ธุรกิจการนำเข้า คือ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจมีการนำสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผลิตจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในประเทศ

ผู้ประกอบการธุรกิจการส่งออกและนำเข้าอาจจะเป็นประชาชนของประเทศนั้น ๆ หรือนักลงทุนจากประเทศอื่นก็ได้ การดำเนินธุรกิจด้านการค้าด้านการส่งออกและนำเข้านี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของแต่ละประเทศมาก หากประเทศใดส่งออกสินค้าออกได้มากกว่านำเข้าก็จะทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรือง ซึ่งการเปรียบเทียบรายได้จากธุรกิจส่งออกและนำเข้าของแต่ละประเทศนั้นเรียกว่า **ดุลการค้า**

2.6 ดุลการค้าระหว่างประเทศ หรือ ดุลการค้า หมายถึง ความแตกต่างระหว่างมูลค่าสินค้าส่งออกกับมูลค่าของสินค้านำเข้าในแต่ละประเทศ ตามหลักการการค้าระหว่างประเทศจะจดบันทึกรายการที่ติดต่อกับการค้ากับประเทศต่าง ๆ ประกอบด้วยรายการซื้อ และรายการขาย ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการสรุปผลการค้าในระยะเวลา 1 ปี

ดุลการค้าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- 5.1 ดุลการค้าแบบสมดุล หมายถึง มูลค่าสินค้าส่งออกเท่ากับมูลค่าสินค้านำเข้า
- 5.2 ดุลการค้าแบบขาดดุล หมายถึง มูลค่าสินค้าส่งออกน้อยกว่ามูลค่าสินค้านำเข้า
- 5.3 ดุลการค้าแบบเกินดุล หมายถึง มูลค่าสินค้าส่งออกมากกว่ามูลค่าสินค้านำเข้า

ความต้องการของทุกประเทศก็คือ การมีดุลการค้าเกินดุล ต้องการให้สินค้าและบริการของตนส่งออกสู่ตลาดโลกให้มากที่สุด เพื่อการยอมรับจากนานาประเทศ แต่การจะได้รับการยอมรับตามความต้องการนั้นธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ เช่น

- คุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพเสมอ
- ต้นทุนการผลิตต่ำ การกำหนดราคาให้ต่ำได้นั้นจะต้องอยู่ที่ปัจจัยการผลิตหรือต้นทุน

การผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่าง

- การสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งรัฐมีวิธีการให้การสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจ ได้หลายลักษณะ เช่น ลดภาษีการส่งออก หารตลาดให้

- นโยบายการกีดกันจากต่างประเทศ ทุกประเทศพยายามกีดกันสินค้านำเข้าจากประเทศอื่นทุกวิถีทาง

- การร่วมมือกันของผู้ประกอบการธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ทุกอย่างจะออกสู่ตลาดและได้รับการยอมรับนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจทุกคนทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันช่วยเหลือกันที่จะทำให้สินค้าออกสู่ตลาด

2.7 การดำเนินธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ

การดำเนินธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ ก็เช่นเดียวกับการทำการค้าภายในประเทศเพราะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเหมือนกัน ดังนั้นกระบวนการบางประการก็จะต้องดำเนินการเช่นเดียวกัน เช่น

1. **ศึกษาข้อมูลทางการตลาด** ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจการค้าด้านการส่งออกหรือนำเข้าก็ตาม นอกจากผู้ประกอบการจะมีความพร้อมในด้านการผลิตและการค้าแล้ว จะต้องศึกษาในเรื่องอื่น ๆ ที่สำคัญ ๆ เช่น อำนาจซื้อของประชาชนในประเทศนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ความมั่นคงทางธุรกิจของประเทศนั้น ๆ ว่าอยู่ในระดับใด ระดับการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ต้องศึกษาว่าในตลาดนั้นมีสินค้าและบริการนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด หรือการคมนาคมขนส่งและการติดต่อสื่อสาร

2. **การวิเคราะห์ลักษณะสินค้า** ผู้ที่ทำการค้าระหว่างประเทศทั้งส่งออกและนำเข้าจะต้องศึกษาถึงลักษณะของสินค้านั้นว่าเป็นอย่างไร เช่น

- สินค้ามีลักษณะอย่างไรที่จะนำไปส่งขายหรือนำเข้ามาขายได้
- คุณภาพเป็นอย่างไร สามารถปรับปรุงได้ตามความต้องการของตลาดในประเทศนั้น ๆ ได้หรือไม่ อย่างไร
- การดูแลรักษาสินค้านั้น ๆ เป็นปัญหาหรือไม่ อย่างไร
- จะใช้จ่ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การจลากรายละเอียดเป็นภาษาใดบ้าง

3. **การจัดหาช่องทางจัดจำหน่าย** วิธีการที่จัดส่งสินค้าไปขายหรือนำเข้านั้นผู้ประกอบการจะดำเนินการด้วยวิธีใด ซึ่งจะต้องศึกษาว่าเหมาะสมทั้งทางด้านราคา เวลาและอื่น ๆ ด้วย ไม่ได้โดย

4. **การตกลงเรื่องราคาสินค้าและการส่งมอบสินค้า** การซื้อ – ขายสินค้านั้นเป็นเรื่องที่จะต้องเจรจาตกลงให้แน่นอนในทุกเรื่อง เพราะการค้าส่วนใหญ่มีมูลค่าสูง ปริมาณสินค้ามาก การส่งกลับหรือแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องที่สูญเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย เพราะฉะนั้นจะต้องตกลงให้แน่นอน ดังนั้นจึงได้มีกฎระเบียบตามหลักสากลในเรื่องของเงื่อนไขการซื้อ – ขาย สินค้ากันระหว่างประเทศ

2.8 ปัญหาของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ

1. **ความขัดแย้งทางการเมือง** เมื่อประเทศผู้ค้าเกิดปัญหาทางการเมืองระหว่างกันย่อมกระทบกระเทือนต่อการค้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในสังคมโลกปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศใดก็ตามจะมีผลต่อธุรกิจการค้าของทุก ๆ ประเทศเช่นกัน เพราะประเทศในโลกนี้ต่างพึ่งพากันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในทุก ๆ เรื่อง

2. **สถานการณ์เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก** ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีการติดต่อใกล้ชิดกันอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ย่อมมีผลกระทบที่รวดเร็วตามมาเมื่อมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศใดประเทศหนึ่ง ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจโลกทั้งสิ้น โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจ

3. **นโยบายกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ** ประเทศต่าง ๆ ในโลกต่างก็ต้องการขายสินค้าและบริการของตนเองให้ได้มากที่สุด จึงต้องดำเนินนโยบายต่างทุกอย่างที่จะส่งออกได้มากกว่าการนำเข้า จึงพยายามใช้นโยบายกีดกันสินค้าจากประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้การกีดกันทางการค้าอาจจะกระทำในลักษณะของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

4. คุณภาพสินค้าและบริการ ประเทศที่ประสบปัญหาด้านคุณภาพสินค้าที่ส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศมากที่สุด คือ ประเทศด้อยพัฒนา และกำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะเสียเปรียบประเทศที่พัฒนาแล้วด้านคุณภาพ เนื่องจากขาดวิธีการผลิตที่มีคุณภาพ ขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดแรงงานที่ชำนาญหรือเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมทั้งขาดเงินทุนที่จะพัฒนาคุณภาพให้ก้าวหน้าได้ทัดเทียมคู่แข่ง

5. นโยบายการค้าของแต่ละประเทศ การดำเนินนโยบายทางการค้าระหว่างประเทศแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม หากประเทศใดประสบปัญหาการขาดดุลการค้ามากจะดำเนินนโยบายกีดกันการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ บางประเทศอาจใช้วิธีการจัดเก็บภาษีในอัตราสูง หรือบางประเทศจะทำการค้าเฉพาะประเทศที่อยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจเดียวกัน หรือนโยบายทางการเมืองเป็นแบบเดียวกัน ทำให้สินค้าจากประเทศนอกกลุ่มเข้าไปจำหน่ายไม่ได้ เป็นต้น

2 การเงินระหว่างประเทศ

2.1 การเงินระหว่างประเทศ

การเงินระหว่างประเทศ คือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศประกอบด้วย การเคลื่อนย้ายทุน การชำระหนี้ระหว่างประเทศ ดุลการชำระหนี้ระหว่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ

1. การเคลื่อนย้ายทุน

การเคลื่อนย้ายทุน คือ การเคลื่อนย้ายธุรกิจการประกอบการจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เช่น นักธุรกิจอุตสาหกรรมชาวญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนตั้งโรงงานทอผ้าในประเทศไทย สิ่งที่น่าเข้ามาประกอบด้วย เงินทุน เทคโนโลยี และการประกอบการ เป็นต้น

2. การชำระหนี้ระหว่างประเทศ

การชำระหนี้ระหว่างประเทศเกิดจากการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศ การกู้ยืมเงิน และการลงทุนระหว่างประเทศ

3. ดุลการชำระหนี้ระหว่างประเทศ

ดุลการชำระหนี้ระหว่างประเทศ คือ รายการหรือบัญชีที่แสดงรายรับและรายจ่ายของประเทศที่เกิดจากการติดต่อทางการเงินกับต่างประเทศภายในระยะเวลา 1 ปี

1. ประเภทบัญชีดุลการชำระหนี้ บัญชีดุลการชำระหนี้จะปรากฏบัญชีที่แสดงรายรับและรายจ่ายทางการเงิน ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ

1.1 บัญชีเดินสะพัด คือบันทึกรายรับและรายจ่ายเกี่ยวกับสินค้าและบริการ ได้แก่

- ดุลการค้า คือ มูลค่าสินค้าออกและมูลค่าสินค้าเข้า

- คุลบริการ คือ รายรับและรายจ่ายจากการท่องเที่ยว การธนาคาร ค่าขนส่ง และค่าประกันภัยระหว่างประเทศ

- คุลบริจาค คือ บัญชีที่แสดงรายรับและรายจ่ายเกี่ยวกับเงินได้เปล่าจากการช่วยเหลือหรือรางวัลทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

1.2 บัญชีทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ คือ บัญชีที่แสดงรายรับและรายจ่ายที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศ เช่น การลงทุน การซื้อพันธบัตร การซื้อหุ้น และเงินกู้ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เป็นต้น

1.3 บัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ คือ ทรัพย์สินของประเทศที่เป็นทองคำและเงินตราต่างประเทศที่มีอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ทุนสำรองระหว่างประเทศประกอบด้วย ทรัพย์สิน 4 ประเภท ได้แก่ ทองคำ เงินตราต่างประเทศ ฐานะเงินสำรองในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) สิทธิถอนเงินพิเศษ (Special Drawing Right เรียกว่า SDR)

สิทธิถอนเงินพิเศษ(Special Drawing Right: SDR) เป็นกลไกที่กองทุนIMF สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มสภาพคล่องในการชำระหนี้ของประเทศสมาชิก สิทธิถอนเงินพิเศษ เรียกว่า ทองคำกระดาษ เป็นสินทรัพย์ที่ IMF สร้างขึ้นมาเพื่อจัดสรรให้แก่ประเทศสมาชิกใช้เป็นทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศ SDR จึงมีค่าเป็นเงินตราที่IMF รับรอง ประเทศสมาชิกจะมีบัญชีสิทธิถอนเงินพิเศษ ไว้กับIMF บัญชีสิทธิถอนเงินพิเศษ จึงเปรียบเสมือนบัญชีเงินกู้ และจะนำสิทธิถอนเงินพิเศษ ไปใช้แก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินหรือเพื่อรักษาทุนสำรองระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกตามเงื่อนไขที่IMFกำหนด

ดังนั้น SDR จึงเป็นหน่วยเงินตราระหว่างประเทศที่ IMF กำหนดให้ใช้กับประเทศสมาชิกเพื่อเป็นทุนสำรอง หากเกิดขาดดุลการชำระเงินจะสามารถถอนไปใช้ได้ (1SDR=1.30 ดอลลาร์สหรัฐ)

2. ประเภทของดุลการชำระเงิน

การคิดประเภทของดุลการชำระเงิน จะพิจารณาจากผลรวมของรายรับ-รายจ่ายที่เกิดจากบัญชีเดินสะพัด และบัญชีทุนเคลื่อนย้าย ประเภทของดุลการชำระเงินแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 2.1. ดุลการชำระเงินเกินดุล คือ ยอดรายรับมากกว่ายอดรายจ่าย
- 2.2. ดุลการชำระเงินขาดดุล คือ ยอดรายรับน้อยกว่ายอดรายจ่าย
- 2.3. ดุลการชำระเงินสมดุล คือ ยอดรายรับเท่ากับยอดรายจ่าย

หมายเหตุ การคิดประเภทของดุลการชำระเงิน พิจารณาจากผลรวมของบัญชีเดินสะพัด และบัญชีทุนเคลื่อนย้ายเท่านั้น บัญชีที่ไม่นำมาคิดรวมด้วยคือ บัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศ

สรุปบัญชีดุลการชำระเงิน คือ

$$\text{ดุลการชำระเงิน} = \text{รายรับทั้งหมดที่ได้รับจากต่างประเทศ} - \text{รายจ่ายทั้งหมดที่จ่ายไปต่างประเทศ}$$

3. ความสำคัญของทุนสำรองระหว่างประเทศ
 - 3.1 ใช้ชำระหนี้สินแก่ต่างประเทศ
 - 3.2 แสดงฐานะการเงินของประเทศ
 - 3.3 เป็นทุนสำรองในการพิมพ์ธนบัตร กล่าวคือ เป็นสินทรัพย์ที่กฎหมายกำหนดให้เป็น ทุนหนุนหลังธนบัตรที่ออกใช้ภายในประเทศ
 - 3.4 ในกรณีดุลการชำระเงินขาดดุล ต้องนำเงินทุนสำรอง ฯ มาชดเชยส่วนที่ขาดดุล จะเป็นผลให้ทุนสำรองระหว่างประเทศลดน้อยลง
 - 3.5 ในกรณีดุลการชำระเงินเกินดุลก็จะโอนเงินตราส่วนที่เกินดุลเข้าไปรวมกับทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นผลให้ทุนสำรอง ฯ เพิ่มขึ้น ถ้าดุลการชำระเงินเกินดุลติดต่อกันหลาย ๆ ปี ฐานะทางการเงินของประเทศก็มั่นคง
 - 3.6 ทำให้ทราบถึงเสถียรภาพทางการเงินและภาวะเศรษฐกิจของประเทศ
 - 3.7 ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนนโยบาย การค้าและการเงินของประเทศ
 - 3.8 ใช้เป็นเงินทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน
4. การแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินขาดดุล
 - 4.1 ลดการสั่งสินค้าเข้าจากต่างประเทศ
 - 4.2 ส่งเสริมการส่งออก
 - 4.3 ส่งเสริมและชักชวนให้ประชาชนประหยัด
 - 4.4 ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย
 - 4.5 ลดการใช้จ่ายของภาครัฐบาล
 - 4.6 ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ภายในประเทศเพื่อชักจูงให้เงินจากต่างประเทศไหลเข้ามา มากขึ้น และลดการไหลออกของเงินตราต่างประเทศให้เหลือน้อยลง
 - 4.7 ใช้มาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริมการลงทุนให้มากขึ้น
 - 4.8 ลดค่าเงินหรือทำให้ค่าเงินลอยตัว
5. ข้อแตกต่างระหว่างดุลการค้ากับดุลการชำระเงิน
 - 5.1 ดุลการค้าจะเปรียบเทียบเฉพาะมูลค่าสินค้าออกกับมูลค่าสินค้าเข้าเท่านั้น แต่ ดุลการชำระเงินจะเปรียบเทียบระหว่างรายรับกับรายจ่ายที่เกิดจากการติดต่อกับต่างประเทศทุกด้าน นับตั้งแต่รายรับและรายจ่ายที่เกิดจากมูลค่าสินค้าเข้าและสินค้าออก เงินกู้ เงินลงทุนและเงินบริจาค ระหว่างประเทศ
 - 5.2 คั้งนั้น ดุลการค้าจึงเป็นส่วนหนึ่งของบัญชีดุลการชำระเงิน

2.2. การแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ

การแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ หมายถึง การเปรียบเทียบราคาของเงินตราประเทศหนึ่ง กับเงินตราอีกสกุลหนึ่ง เนื่องจากแต่ละประเทศมีสกุลเงินตราที่แตกต่างกัน ในการติดต่อการค้าระหว่างประเทศจำเป็นต้องใช้เงินตราสกุลหลักที่ยอมรับระหว่างประเทศ จึงต้องมีการเทียบค่าเงินตราท้องถิ่น กับเงินตราสกุลต่าง ๆ ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศแยกประเด็นได้ดังนี้

1. ความจำเป็นต้องมีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

1.1 การค้าระหว่างประเทศ แต่ละประเทศต่างมีหน่วยเงินตราไม่เหมือนกัน จึงต้องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน

1.2 เงินตราที่ได้รับการยอมรับให้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศมีไม่มาก จึงต้องมีอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศขึ้น

2. การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของไทย

การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน พิจารณาจากอุปสงค์ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ

2.1 อุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศ คือ ความต้องการของบุคคลภายในประเทศที่มีต่อเงินตราต่างประเทศเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เพื่อสั่งซื้อสินค้านำเข้า เพื่อชำระหนี้ให้ต่างประเทศ เป็นต้น ปริมาณการซื้อเงินตราต่างประเทศในระดับอัตราแลกเปลี่ยนต่าง ๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อุปสงค์เงินตราต่างประเทศ จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงข้ามกับอัตราแลกเปลี่ยนเสมอ

2.2 อุปทานของเงินตราต่างประเทศ คือ ปริมาณเงินตราต่างประเทศที่ประเทศมีอยู่ ซึ่งได้มาจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ได้จากการขายสินค้าออก ได้รับชำระหนี้จากต่างประเทศ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในประเทศ เป็นต้น อุปทานเงินตราต่างประเทศ จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกับอัตราแลกเปลี่ยนเสมอ

2.3 อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่อุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศ เท่ากับ อุปทานของเงินตราต่างประเทศ หรือปริมาณความต้องการในการซื้อเงินตราต่างประเทศสกุลใดสกุลหนึ่ง เท่ากับปริมาณความต้องการเสนอขายเงินตราต่างประเทศในสกุลเดียวกับที่ต้องการซื้อ

3. ระบบอัตราแลกเปลี่ยน ตามทฤษฎีระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ

3.1 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ เป็นระบบที่รัฐบาลจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ไว้กับเงินสกุลหนึ่งหรือหลายสกุล โดยค่าคงที่ ที่กำหนดเรียกว่า ค่าเสมอภาค

3.2 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว เป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่เคลื่อนไหว ขึ้นลงได้อย่างเสรีตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ แบ่งออกได้ดังนี้

(1) ระบบลอยตัวเสรี เป็นระบบที่ปล่อยให้เงินไปตามอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ หรือกลไกตลาดมากที่สุด ธนาคารกลางอาจเข้าแทรกแซงได้บ้างเล็กน้อย

(2) ระบบลอยตัวแบบมีการจัดการ เป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่ปล่อยให้เคลื่อนไหวขึ้นลงตามอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ แต่รัฐจะเข้าแทรกแซงเพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนในระยะเวลาสั้นไม่แกว่งตัวมากนัก

ในประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นหน่วยงานที่ควบคุมดูแลในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยน โดยในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ประเทศไทยได้หันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ